

Paweł Bucoń

The John Paul II Catholic University of Lublin, Poland

ORCID: 0000-0002-4413-2588

pawel.bucon@kul.pl

Wynagrodzenie za świadczenie usług prawnych.
Glosa częściowo krytyczna do wyroku Sądu
Najwyższego z dnia 3 czerwca 2019 r.
(I NSNc 7/19, OSN IKNiSP 2020, nr 3, poz. 19)

*Remuneration for the Provision of Legal Services: A Partially Critical
Commentary on the Judgment of the Supreme Court of 3 June 2019
(I NSNc 7/19, OSN IKNiSP 2020, no. 3, item 19)*

ABSTRACT

Under the ruling which is the subject of this commentary, the Supreme Court confirmed the possibility to calculate the rates of legal-service fees in the amount depending on the result of a given case (a success fee). The said ruling deserves attention as it has a substantial importance for legal practice and case law in analogous matters. On the one hand, it refers to the freedom in determining the amount of remuneration for a given service (including court representation), and on the other hand, it addresses the issue of protecting the client (who is often an aggrieved party affected by a prohibited act). Litigation proceedings themselves often concern compensation claims filed by an aggrieved party affected by a prohibited act. Although the Supreme Court did not refer to the issue of establishing the upper limits of remuneration for legal services in the statement of reasons to the judgment (especially in relation to the civil law concepts of exploitation – Article 388 of the Civil Code, as well as the rules of social conduct – Article 5 of the Civil Code), the decision, in its essential part, deserves approval.

Keywords: success fee; attorney's remuneration; fee amount; attorney-at-law

CORRESPONDENCE ADDRESS: Paweł Bucoń, PhD, Dr. Habil., Associate Professor, The John Paul II Catholic University of Lublin, Faculty of Law, Canon Law and Administration, Department of Civil Law, Institute of Legal Sciences, Aleje Racławickie 14, 20-950 Lublin, Poland.

I.

W glosowanym orzeczeniu Sąd Najwyższy potwierdził możliwość ustalania wysokości stawek za świadczenie usług prawnych w wysokości uzależnionej od wyniku sprawy. Przedmiotowe orzeczenie zasługuje zatem na uwagę, gdyż z jednej strony dotyka swobody kontraktowania w określeniu wysokości wynagrodzenia za usługę, w tym o zastępstwo procesowe, z drugiej zaś dotyczy ochrony zlecającego, który często jest poszkodowany z tytułu czynu niedozwolonego, przy czym nie-rzadko właśnie tego dotyczy dochodzone roszczenie odszkodowawcze. Co prawda, Sąd Najwyższy nie odniósł się w uzasadnieniu wyroku do kwestii ustalenia górnej granicy zapłaty za świadczenie usług prawnych, w szczególności wobec cywilno-prawnej instytucji wyzysku (art. 388 k.c.¹) i zasad współzycia społecznego (art. 5 k.c.), ale i tak w przeważającej mierze orzeczenie zasługuje na aprobatę, pozostając aktualnym i uniwersalnym.

II.

Stan faktyczny w sprawie przedstawiał się następująco. J. i M.J. zawarli w 2013 r. umowę o dochodzenie roszczeń z polisy ubezpieczeniowej opiewającej na kwotę 20 000 zł z P.Z., prowadzącym działalność gospodarczą pod firmą „ECDO”. Zleceniobiorca zobowiązał się do podjęcia czynności mających na celu uzyskanie dla zleceniodawcy świadczeń pieniężnych za doznaną szkodę. Po odmowie wypłaty przez ubezpieczyciela kwoty należnej z tytułu ubezpieczenia zleceniodawcy wyrazili zgodę na dochodzenie roszczeń w trybie sądowym. Na mocy umowy określono wysokość wynagrodzenia zleceniobiorcy na 30% plus podatek VAT od świadczeń przyznanych zleceniodawcy wraz z należnymi odsetkami. Ponadto zleceniodawcy wyrazili zgodę na ustanowienie pełnomocnika (radcy prawnego wskazanego z imienia i nazwiska), przy czym zleceniobiorca zobowiązał się do współdziałania z pełnomocnikiem, w tym do sporządzenia projektu pozwu, projektów innych pism procesowych, a w razie konieczności do zastępowania przed sądem na podstawie udzielonego upoważnienia.

Sąd Rejonowy w G. wyrokiem z dnia 3 listopada 2015 r. uwzględnił powództwo skierowane przez J. i M.J. przeciwko ubezpieczycielowi i zasądził na rzecz pozwanych kwotę 20 000 zł wraz z ustawowymi odsetkami. Po uprawomocnieniu się wyroku P.Z. wezwał pozwanego do zapłaty zasądzonej kwoty, po czym ubezpieczyciel wypłacił świadczenie w wysokości 20 000 zł i 11 757,26 zł z tytułu odsetek. W dniu 16 grudnia 2015 r. P.Z. wystawił J. i M.J. fakturę VAT na kwotę 11 734,23 zł z tytułu wykonanej umowy o dochodzenie roszczeń. Kiedy zaś

¹ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. 2019, poz. 1145, ze zm.).

spotkał się z odmową zapłaty, wniósł powództwo o zapłatę. W wyroku z dnia 18 października 2016 r. (I C 594/16) Sąd Rejonowy w B. uznał, że na mocy zawartej umowy z pozwanymi powód zobowiązał się do świadczenia pomocy prawnej na etapie postępowania sądowego, co – z tego tytułu, że zleceniobiorca nie wykonywał zawodu adwokata lub radcy prawnego – czyniło jego roszczenie w przeważającej części bezzasadnym. Dlatego też zasądził od pozwanych J. i M.J. solidarnie na rzecz powoda P.Z. jedynie kwotę 516,40 zł z ustawowymi odsetkami, oddalił powództwo w pozostałym zakresie oraz nakazał pobrać od powoda P.Z. na rzecz Skarbu Państwa kwotę 4605,12 zł tytułem części poniesionych w sprawie wydatków.

Po złożeniu przez P.Z. apelacji, wyrokiem z dnia 22 lutego 2017 r. (II Ca 1187/16) Sąd Okręgowy w B. zmienił wyrok sądu I instancji, podwyższając zasądzoną kwotę do 11 734,23 zł (a więc uwzględniając powództwo w pełnym zakresie) oraz zwolnił powoda z obowiązku zapłaty na rzecz Skarbu Państwa tytułem części poniesionych w sprawie wydatków, uznając, że Sąd Rejonowy wadliwie zinterpretował złożone w ramach umowy o dochodzenie roszczeń oświadczenia woli stron i wadliwie wyłożył cel zawartej umowy o dochodzenie roszczeń. Jak wskazał Sąd Okręgowy, z umowy wynikało wprost, że zleceniobiorca (P.Z.) zobowiązał się tylko do podjęcia czynności mających na celu uzyskanie dla zleceniodawcy (J. i M.J.) świadczeń pieniężnych za doznaną szkodę od podmiotu zobowiązanego do naprawienia szkody. Umowa wskazywała na taki zakres czynności powoda, którym nie można było przypisać cech pomocy prawnej świadczonej przez profesjonalistę, gdyż zleceniodawca wyraził zgodę na ustanowienie pełnomocnika do prowadzenia postępowania sądowego w osobie wskazanego z imienia i nazwiska radcy prawnego, a zleceniobiorca zobowiązał się do współpracy z tymże pełnomocnikiem. Tak określonego zakresu czynności nie można uznać za świadczenie pomocy prawnej w rozumieniu ustawy z dnia 25 maja 1982 r. – Prawo o advokaturze² oraz ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych.³

Zdaniem Sądu Okręgowego w B. treść przedmiotowych umów była wystarczająco klarowna, aby zrozumieć, na co pozwani umawiają się z powodem. Brak zatem podstaw do uplasowania ich na gorszej pozycji w kontraktowaniu czy też podstaw do przyjęcia, że miała miejsce sytuacja wyzyskania ich nieporadności, specyficznej sytuacji życiowej lub wprowadzenia w błąd. Nie można więc mówić o wyczerpaniu znamion wyzysku w rozumieniu art. 388 k.c. W konsekwencji Sąd Okręgowy doszedł do przekonania, że umowa powoda z pozwanymi została zawarta w granicach art. 353¹ k.c., a więc nie mogła zostać uznana za nieważną (art. 58 k.c.), co oznaczało, że istniała podstawa żądania powoda do zasądzenia wynagrodzenia z tytułu wykonania zobowiązania.

² T.j. Dz.U. 2019, poz. 1513, ze zm., dalej: u.p.a.

³ T.j. Dz.U. 2020, poz. 75, ze zm., dalej: u.r.p.

Na prawomocny wyrok Sądu Okręgowego w B. Prokurator Generalny, działając na podstawie art. 89 § 2 w zw. z art. 115 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym,⁴ wniósł skargę nadzwyczajną do Sądu Najwyższego. Prokurator Generalny zarzucił przedmiotowemu wyrokowi naruszenie w sposób rażący prawa materialnego (art. 89 § 1 pkt 2 u.SN), tj. art. 58 k.c.,⁵ przez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że umowa zawarta pomiędzy powodem P.Z. a pozwanymi J. i M.J. była w całości zgodna z prawem oraz z zasadami współżycia społecznego.

Zdaniem Prokuratora Generalnego określenie wynagrodzenia powoda w wysokości 30% plus podatek VAT od świadczeń przyznanych zleceniodawcy wraz z należnymi odsetkami było sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco naruszało interesy pozwanych. Z tego tytułu wyraził przekonanie, że klauzula określająca wysokość rzeczowego wynagrodzenia pozostawała w sprzeczności z prawem i zasadami współżycia społecznego, tj. art. 353¹ k.c. oraz z art. 388 § 1 k.c. w zw. z art. 487 § 2 k.c. Prokurator Generalny uznał, że zawarcie przedmiotowych umów stanowiło wyzysk w rozumieniu art. 388 k.c., ponieważ przewidywały one rażąco nieekwiwalentne świadczenie na rzecz powoda, który znajdował się w lepszej pozycji kontraktowej niż pozwani, co naruszało zasady współżycia społecznego.

Prokurator Generalny uznał również, że umowa zobowiązująca do świadczenia pomocy prawnej na rzecz pozwanych na drodze postępowania sądowego, a zwłaszcza do zastępowania przed sądem na podstawie udzielonego upoważnienia przez radcę prawnego, była sprzeczna z prawem, tj. art. 87 k.p.c.⁶ i art. 4 ust. 1 u.p.a. oraz z art. 6 ust. 1 u.r.p. Powód, nie posiadając uprawnień pełnomocnika profesjonalnego, nie mógł bowiem zobowiązać się do świadczenia pomocy pozwanym na etapie postępowania sądowego i żądać z tego tytułu wynagrodzenia, a w myśl art. 87 k.p.c. w zasadzie wyłącznie dla adwokatów i radców prawnych zastrzeżone jest reprezentowanie stron w postępowaniu przed sądem w sprawach cywilnych.

W skardze nadzwyczajnej Prokurator Generalny wnosił o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku sądu II instancji i orzeczenie co do istoty sprawy przez oddalenie apelacji powoda od wyroku sądu I instancji.

Sąd Najwyższy głosowanym wyrokiem oddalił skargę, zniósł wzajemnie koszty procesu w postępowaniu skargowym i przyznał adwokatowi stosowne wynagrodzenie tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwanym z urzędu w postępowaniu skargowym.

⁴ T.j. Dz.U. 2019, poz. 825, ze zm., dalej: u.SN.

⁵ Zgodnie z art. 58 § 1–2 k.c. czynność prawna sprzeczna z ustawą albo mająca na celu obejście ustawy jest nieważna, chyba że właściwy przepis przewiduje inny skutek, w szczególności ten, iż na miejsce nieważnych postanowień czynności prawnej wchodzi odpowiednie przepisy ustawy. Nieważna jest czynność prawna sprzeczna z zasadami współżycia społecznego.

⁶ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. 2019, poz. 1460, ze zm.).

III.

Analizując przedmiotowe orzeczenie, warto odnieść się w pierwszej kolejności do możliwości zastrzegania w umowach o dochodzenie roszczeń, do których stosuje się odpowiednio przepisy o zleceniu (art. 750 k.c.), wynagrodzenia ustalanego w proporcji do wartości uzyskanej przez klienta (*success fee*). Uznając dopuszczalność takiego sposobu ustalania wynagrodzenia, w jednym z orzeczeń Sąd Najwyższy podniósł, że klauzule uzależniające wynagrodzenie za świadczone usługi od wyniku sprawy są szeroko wykorzystywane w obrocie i sankcjonowane w orzecznictwie.⁷

Stosowanie zasady *success fee* jest dopuszczalne również w stosunku do usług prawnych. Zgodnie z art. 16 ust. 1 u.p.a. opłaty za czynności adwokackie ustala umowa z klientem. Swoboda kontraktowania nie jest jednak w tym zakresie pełna, ponieważ w drodze rozporządzenia określa się stawki minimalne za czynności adwokackie.⁸ Dlatego też, mimo że na mocy § 50 ust. 3 Zbioru Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu⁹ możliwe jest określenie wynagrodzenia od sukcesu, zakazuje się takiego ustalenia wysokości honorarium adwokackiego, którego wysokość w pełnym zakresie zależałaby od wyniku sprawy. Umowa adwokata z klientem nie jest bowiem umową rezultatu, lecz umową starannego działania i ma swoje źródło w istocie umowy zlecenia.¹⁰

Podobne regulacje obowiązują w stosunku do radców prawnych. Zgodnie z art. 8 ust. 4 u.r.p. zakres pomocy prawnej, terminy i warunki jej wykonywania oraz wynagrodzenie określa umowa. W świetle art. 36 ust. 1 i 3 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego¹¹ dopuszczalne jest natomiast uzależnienie dodatkowego wynagrodzenia od wyniku sprawy.¹²

Należy w całości podzielić poglądy wskazujące na zalety modelu wynagradzania za świadczenie usług prawnych na zasadzie *success fee*. Bez wątpienia stanowi ona czynnik motywujący prawnika do uzyskania wyniku określonego przez zleceniodawcę, niezależnie od obowiązku dochowania należytej staranności przy

⁷ Wyrok SN z dnia 25 maja 2012 r., I CSK 380/11.

⁸ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. 2015, poz. 1800, ze zm.). Zob. H. Winnicka, *Krajowy obowiązek stosowania stawek minimalnych do sądowych i pozasądowych czynności adwokackich wobec regulacji prawa wspólnotowego*, „Monitor Prawniczy” 2010, nr 16, s. 923 i n.

⁹ Uchwała Naczelnej Rady Adwokackiej nr 2/XVIII/98 z dnia 10 października 1998 r. – Zbiór Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu (Kodeks Etyki Adwokackiej).

¹⁰ J. Trela, *Komentarz do art. 16, [w:] Prawo o advokaturze. Komentarz*, red. P. Kruszyński, Warszawa 2016, uwaga 1.

¹¹ Uchwała nr 3/2014 Nadzwyczajnego Krajowego Zjazdu Radców Prawnych z dnia 22 listopada 2014 r. w sprawie Kodeksu Etyki Radcy Prawnego.

¹² Zob. J. Żuławski, *Kilka uwag o „dodatkowym” wynagrodzeniu radców prawnych*, „Radca Prawny” 1999, nr 5, s. 117 i n.

wykonywaniu czynności zawodowych. Wynagrodzenie jest płatne z dołu, dopiero po zakończeniu sprawy. Oznacza to, że klient jest kredytowany na koszt i ryzyko prowadzącego sprawę, co ma niebagatelne znaczenie zwłaszcza w licznych przypadkach dochodzenia odszkodowań przez osoby niezamożne. W efekcie metoda ta ułatwia klientowi dochodzenie roszczeń, gdyż ryzyko prowadzenia sprawy obarcza w całości zleceniobiorcę.

Dostrzegając zalety ustalenia wynagrodzenia za świadczenie usług prawnych, także ustawodawca dopuścił możliwość stosowania metody *success fee*, choć uczynił to jedynie *implicite* w wyżej wskazanych przepisach ustawy o adwokaturze i radcach prawnych, odwołując się do zasady swobody kontraktowania. Niemniej należy uznać, że takie umocowanie „premii od sukcesu” w aktach prawa powszechnie obowiązującego jest wystarczająco silne. Dodatkowo wynika ono *explicite* z kodeksów etyki zawodowej. Dlatego też ustalenie zasad wynagradzania usług prawnych według innych metod niż *success fee*, a zwłaszcza ustalenie sztywnego cennika usług¹³ czy maksymalnej wysokości wynagrodzenia, mogłoby się dokonać jedynie na podstawie ustawy. Na marginesie należy zauważyć, że tak głęboka ingerencja ustawodawcy w ustalenie ceny usług prawnych musiałaby budzić poważne wątpliwości konstytucyjne, szczególnie w kontekście zasady społecznej gospodarki rynkowej (art. 20 Konstytucji RP), określającej podstawy ustroju społeczno-gospodarczego Rzeczypospolitej Polskiej.¹⁴

Zgoda co do przyjęcia metody *success fee* na ustalenie wynagrodzenia za świadczenie usług prawnych nie oznacza jednak, że nie budzi ona żadnych wątpliwości. Dotyczą one w szczególności odpowiedzi na pytanie o górną granicę premii możliwej do uzyskania przez pełnomocnika procesowego.¹⁵ Ani przepisy ustawowe, ani zasady etyki zawodowej nie rozwiązują tego problemu. Nie został on również definitywnie rozstrzygnięty przez Sąd Najwyższy w głosowanym orzeczeniu, mimo że został podniesiony w skardze nadzwyczajnej Prokuratora Generalnego. Zdaniem autora niniejszej glosy należy podzielić pogląd wynikający ze stanowiska Prokuratora Generalnego, że taką granicą jest cywilnoprawna instytucja wyzysku.

Z punktu widzenia ważności umów o świadczenie usług prawnych swoboda ustalania premii od wygranej kończy się tam, gdzie wypełnione zostają znamiona wyzysku. Zgodnie z art. 388 § 1 k.c. jeżeli jedna ze stron, wyzyskując przymusowe

¹³ Ustalenie minimalnych opłat za czynności adwokackie nie oznacza, że mogą być one traktowane jako ceny urzędowe. Zob. wyrok SN z dnia 11 sierpnia 2011 r., I CSK 611/10, LEX nr 989121.

¹⁴ W przytoczonym przez Sąd Najwyższy w głosowanym wyroku stanowisku Federalnego Sądu Republiki Federalnej Niemiec z dnia 12 grudnia 2006 r. (1 BVR 2576/04) przyjęto stanowisko, zgodnie z którym zakaz *quota litis* w umowach o świadczenie pomocy prawnej, w tym o wykonywanie zastępstwa procesowego, narusza konstytucyjne gwarancje wolności działalności gospodarczej oraz wykonywania zawodu.

¹⁵ J. Naumann, *Zbiór Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu. Komentarz*, Warszawa 2015, s. 426.

położenie, niedołęstwo lub niedoświadczenie drugiej strony, w zamian za swoje świadczenie przyjmuje albo zastrzega dla siebie lub dla osoby trzeciej świadczenie, którego wartość w chwili zawarcia umowy przewyższa w rażącym stopniu wartość jej własnego świadczenia, druga strona może żądać zmniejszenia swego świadczenia lub zwiększenia należnego jej świadczenia, a w wypadku gdy jedno i drugie byłoby nadmiernie utrudnione, może ona żądać unieważnienia umowy.

W glosowanym orzeczeniu Sąd Najwyższy nie uznał jednak możliwości wykorzystania art. 388 § 1 k.c. w zw. z art. 487 § 2 k.c. do podjęcia próby odpowiedzi na pytanie o górną granicę wynagrodzenia za świadczenie usług prawnych przy zastosowaniu metody *success fee*. Jak stwierdził Sąd Najwyższy, art. 487 § 2 k.c. nie stanowi podstawy kontroli ekwiwalentności świadczeń, gdyż określa jedynie definicję umowy wzajemnej. Nie istnieją przeszkody, by umowa zlecenia lub inne umowy o świadczenie usług (również usług prawnych) miały charakter nieodpłatny. Także z obiektywnego punktu widzenia zawarte umowy nie były rażąco niekorzystne, dawały bowiem realną podstawę do odzyskania należnego im odszkodowania, co też się stało.

Zdaniem autora niniejszej glosy stanowisko Sądu Najwyższego w części kwestionującej możliwość zastosowania art. 388 § 1 k.c. do oceny ważności umowy w zakresie świadczenia usług prawnych nie zasługuje na aprobatę. Konstruując instytucję wyzysku, ustawodawca miał na celu wprowadzenie regulacji, której celem „jest zapobieganie rażącym różnicom w wartości świadczeń w tych wszystkich umowach, w których każda ze stron spełnia na rzecz drugiej świadczenie”.¹⁶ Nie widać zatem szczególnego powodu, dla którego instytucja wyzysku nie mogłaby mieć zastosowania do umów o świadczenie usług prawnych. Jeżeli bowiem wynagrodzenie za świadczenie usług prawnych opiera się na zasadzie swobody kontraktowania, wyzysk należy poczytywać jako ograniczenie swobody kształtowania treści umowy.

Pogląd o możliwości zastosowania art. 388 § 1 k.c. do oceny ważności umów o świadczenie usług prawnych jest tym bardziej zasadny, że w doktrynie nie wyklucza się odwołania do instytucji wyzysku przy stosowaniu tych przepisów prawnych, które przewidują określenie maksymalnej wysokości świadczeń.¹⁷ Rozważając kwestię wykorzystania art. 388 k.c. do ustalenia górnej granicy wynagrodzenia za świadczenie usług prawnych, należy również pamiętać, że „samo pokrzywdzenie, czyli rażąca różnica między wartością świadczeń stron, nie wystarcza do sku-

¹⁶ G. Karaszewski, *Komentarz do art. 388*, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. J. Ciszewski, P. Nazaruk, Warszawa 2019, uwaga 2.

¹⁷ Jako przykład takiego rozwiązania można podać art. 8a ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (t.j. Dz.U. 2020, poz. 611).

tecznego żądania przez uprawnioną stronę zmniejszenia swego świadczenia lub zwiększenia należnego jej świadczenia albo unieważnienia umowy przez sąd”.¹⁸

Uznanie, że umowa o świadczenie usług prawnych została zawarta w warunkach wyzysku, musiałoby pociągać za sobą wniosek, iż zachodzi jej sprzeczność także z zasadami współżycia społecznego. Znajduje zatem zastosowanie art. 58 § 2 k.c., zgodnie z którym czynność prawna sprzeczna z zasadami współżycia społecznego jest nieważna.¹⁹ Niemniej umowa o świadczenie usług prawnych zawarta w warunkach wyzysku nie jest obarczona sankcją nieważności bezwzględnej. Poszkodowana strona umowy może jedynie żądać zmniejszenia swego świadczenia lub zwiększenia należnego jej świadczenia, a dopiero w wypadku, gdy jedno i drugie byłoby nadmiernie utrudnione, może żądać unieważnienia umowy. Co więcej, na skorzystanie ze swych uprawnień ma tylko dwa lata – po upływie tego czasu postanowienia umowy nie mogą być podważone (art. 388 § 2 k.c.). Problem relacji art. 388 k.c. względem art. 58 k.c. ma zresztą charakter uniwersalny i został szeroko skomentowany w doktrynie.²⁰

W pełni należy natomiast podzielić pogląd Sądu Najwyższego w części, w której zakwestionował stanowisko Prokuratora Generalnego stawiającego Sądowi Okręgowemu w B. zarzut błędnej wykładni art. 58 k.c. w zw. z art. 87 k.p.c. i art. 4 ust. 1 u.p.a. oraz art. 6 ust. 1 u.r.p. Treścią i celem umów o dochodzenie roszczeń odszkodowawczych był m.in. wybór profesjonalnego pełnomocnika dającego rękojmię należytego wykonywania zastępstwa procesowego, a nie wykonywanie zastępstwa procesowego bez uprawnień. W umowie strony zgodnie wskazały, że zastępstwo procesowe przed sądem będzie wykonywał wskazany z imienia i nazwiska radca prawny. Nie ulega też wątpliwości, że ów radca prawny został rzetelnie wybrany, skoro skutecznie w interesie klientów wykonywał w sprawie zastępstwo procesowe.

Nie ma ponadto podstaw do przyjęcia, że dochodzenie roszczeń odszkodowawczych przez osoby niebędące adwokatami lub radcami prawnymi jest sprzeczne z prawem.²¹ Świadczenie usług (w tym prawnych) w zakresie dochodzenia roszczeń odszkodowawczych objęte jest gwarancją wolności działalności gospodarczej (art. 22 Konstytucji RP). Ewentualne ograniczenie tej wolności mogłoby nastąpić wyłącznie

¹⁸ P. Zakrzewski, *Komentarz do art. 388*, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 3: *Zobowiązania. Część ogólna* (art. 353–534), red. M. Fras, M. Habdas, Warszawa 2018, uwaga 1.

¹⁹ Właściwe kryteria dla oceny, czy umówione w umowie z klientem wynagrodzenie adwokata nie jest nadmierne w stopniu uzasadniającym uznanie umowy o jego ustaleniu za sprzeczną z zasadami współżycia społecznego, stanowią: charakter sprawy, nakład pracy adwokata i jego wkład w przyczynienie się do jej wyjaśnienia i rozstrzygnięcia. Zob. wyrok SN z dnia 25 maja 2011 r., II CSK 528/10, LEX nr 794768.

²⁰ Zob. P. Zakrzewski, *op. cit.*, uwaga 6 i przywołana tu literatura przedmiotu.

²¹ Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 26 listopada 2003 r. (SK 22/02) uznał za niezgodne z Konstytucją RP stosowanie sankcji karnych wobec osób z wyższym wykształceniem prawniczym świadczących usługi pomocy prawnej, niespełniających wymagań przewidzianych dla wykonywania zawodu radcy prawnego lub adwokata.

w drodze ustawy. Jak stwierdził Sąd Najwyższy, „do ustawodawcy należy ocena, czy silniejsze racje interesu publicznego przemawiają za wyłącznością świadczenia pomocy prawnej przez członków korporacji zawodowych, czy też za otwarciem tej formy aktywności dla osób nienależących do korporacji prawniczych”. Stanowisko Sądu Najwyższego także w tym obszarze zasługuje na pełną aprobatę.

BIBLIOGRAFIA

Literatura

- Karaszewski G., *Komentarz do art. 388*, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. J. Ciszewski, P. Narzek, Warszawa 2019.
- Naumann J., *Zbiór Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu. Komentarz*, Warszawa 2015.
- Trela J., *Komentarz do art. 16*, [w:] *Prawo o adwokaturze. Komentarz*, red. P. Kruszyński, Warszawa 2016.
- Winnicka H., *Krajowy obowiązek stosowania stawek minimalnych do sądowych i pozasądowych czynności adwokackich wobec regulacji prawa wspólnotowego*, „Monitor Prawniczy” 2010, nr 16.
- Zakrzewski P., *Komentarz do art. 388*, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 3: *Zobowiązania. Część ogólna (art. 353–534)*, red. M. Frasz, M. Habdas, Warszawa 2018.
- Żułowski J., *Kilka uwag o „dodatkowym” wynagrodzeniu radców prawnych*, „Radca Prawny” 1999, nr 5.

Akty prawne

- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. 2015, poz. 1800, ze zm.).
- Uchwała Naczelnej Rady Adwokackiej nr 2/XVIII/98 z dnia 10 października 1998 r. – Zbiór Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu (Kodeks Etyki Adwokackiej).
- Uchwała nr 3/2014 Nadzwyczajnego Krajowego Zjazdu Radców Prawnych z dnia 22 listopada 2014 r. w sprawie Kodeksu Etyki Radcy Prawnego.
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. 2019, poz. 1145, ze zm.).
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. 2019, poz. 1460, ze zm.).
- Ustawa z dnia 25 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze (t.j. Dz.U. 2019, poz. 1513, ze zm.).
- Ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (t.j. Dz.U. 2020, poz. 75, ze zm.).
- Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (t.j. Dz.U. 2020, poz. 611).
- Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (t.j. Dz.U. 2019, poz. 825, ze zm.).

Orzecznictwo

- Wyrok SN z dnia 25 maja 2011 r., II CSK 528/10, LEX nr 794768.
- Wyrok SN z dnia 11 sierpnia 2011 r., I CSK 611/10, LEX nr 989121.
- Wyrok SN z dnia 25 maja 2012 r., I CSK 380/11.
- Wyrok TK z dnia 26 listopada 2003 r., SK 22/02.

ABSTRAKT

W glosowanym orzeczeniu Sąd Najwyższy potwierdził możliwość ustalania wysokości stawek za świadczenie usług prawnych w wysokości uzależnionej od wyniku sprawy (*success fee*). Przedmiotowe orzeczenie zasługuje na uwagę, gdyż ma doniosłe znaczenie dla praktyki prawniczej i judykatury w podobnych sprawach. Z jednej strony dotyka swobody kontraktowania w określeniu wysokości wynagrodzenia za usługę (w tym o zastępstwo procesowe), z drugiej zaś dotyczy ochrony zlecającego (często poszkodowanego wskutek czynu niedozwolonego). Nierzadko sam spór sądowy dotyczy roszczenia odszkodowawczego, którego domaga się poszkodowany czynem niedozwolonym. Mimo że Sąd Najwyższy nie odniósł się w uzasadnieniu wyroku do kwestii ustalenia górnej granicy wynagrodzenia za świadczenie usług prawnych (w szczególności wobec cywilnoprawnej instytucji wyzysku – art. 388 k.c., a także zasad współżycia społecznego – art. 5 k.c.), to w przeważającej mierze orzeczenie zasługuje na aprobatę.

Słowa kluczowe: *success fee*; wynagrodzenie pełnomocnika; wysokość honorarium; radca prawny